

Rom-, areal og funksjonsprogram for kommunale barnehager i Lillestrøm kommune.

Februar 2022

Innhold

1	Mandat for arbeidet	5
2	Innledning	6
3	Nasjonale føringer	7
4	Lokale føringer i Lillestrøm kommune.....	9
4.1	Utviklingsperspektiv på barnehageanleggene.....	9
4.2	Barnehagen i nærmiljøet	9
4.3	Sambruk og samlokalisering av tjenester	9
4.4	Barnehagetomta og uteområdet.....	9
4.5	Barnehagens størrelse.....	10
4.6	Gruppestørrelser og organisasjonsformer	12
4.7	Kostnadseffektive løsninger	13
5	Det fysiske miljøet som pedagogisk ressurs.....	13
5.1	Prinsipper for det fysiske miljøet.....	14
5.2	Møbler og inventar.....	14
6	Barnehagens utforming, arealer og funksjoner	15
6.1	Brukermedvirkning.....	15
6.2	Bygningens plankonsept.....	16
6.3	Arealstørrelser og -normer	16
6.4	Dimensjonerende arealkrav for barnehageanlegg i Lillestrøm kommune.....	17
6.4.1	Tabell 1: Standard arealprogram for avdelingsarealer.....	18
6.4.2	Tabell 2: Standard arealprogram for personalarealer og øvrige arealer	19
6.4.3	Tabell 3: Sum av avdelingsarealer, personalarealer og øvrige arealer	19
6.5	Avdelinger	19
6.5.1	Grovgarderobe	20
6.5.2	Fingarderobe	20
6.5.3	Stellerom, toaletter og vask.....	21
6.6	Fellesareal	22
6.6.1	Allrom.....	22
6.6.2	Vannlekerom.....	22
6.6.3	Språkrom.....	22
6.6.4	Inngangsareal.....	22
6.7	Administrasjon og personal	23
6.7.1	Kontorarbeidsplasser	23
6.7.2	Møterom	23

6.7.3	Personalrom	23
6.7.4	Personalgarderober og personaltoalett	23
6.7.5	Hvilerom	24
6.8	Storkjøkken	24
6.9	Interne forbindelser/kommunikasjonsarealer	24
6.10	Støy og støyskjerming.....	25
6.11	Presentasjon av arbeidet i barnehagen.....	25
6.12	Renhold, renholdsentral og tekniske rom.....	25
6.12.1	Renhold	25
6.12.2	Renholdsentral/vaskerom	25
6.12.3	Tekniske rom	25
6.12.4	Vaktmester.....	25
6.12.5	Lager.....	26
6.12.6	Varemottak.....	26
6.13	En barnehage for alle.....	26
7	Utforming av areal på forsterket avdeling	26
8	Utearealer	27
8.1	Arealkrav til uteområdet.....	27
8.2	Barnehagens uteområde	28
8.3	Toalett med direkte tilgang fra uteområdet	29
8.4	Lekeapparater	29
8.5	Utebod – kaldt lager	30
8.6	Vognbod/sovebod	30
8.7	Port og gjerde.....	30
8.8	Utearealer tilpasset forsterket avdeling	30
9	Oppsummering.....	30
10	Litteraturliste	32

Rom-, areal - og funksjonsprogram for kommunale barnehager i Lillestrøm kommune

1 Mandat for arbeidet

Bakgrunn:

Kommunestyret vedtok 07.10.2020 Barnehagebehovsplan for Lillestrøm kommune 2020 – 2029. Punkt 3 i vedtaket lyder som følger:

Det utarbeides et felles rom-, areal- og funksjonsprogram for kommunale barnehager i Lillestrøm kommune. Retningslinjer for utforming av utearealene skal inngå i programmet.

Vedtaket medførte at det ble nedsatt en arbeidsgruppe for å utarbeide et rom-, areal og funksjonsprogram for kommunale barnehager, og arbeidsgruppa fikk følgende mandat:

Utarbeide et rom-, areal- og funksjonsprogram for kommunale barnehager i Lillestrøm kommune i tråd med vedtatt barnehagebehovsplan, barnehagelov, rammeplan for barnehager, forskrift om miljørettet helsevern, vedtekter for kommunale barnehager i Lillestrøm som fastsetter norm for leke og oppholdsareal og andre relevante dokumenter.

Barnehageanleggene og det fysiske miljøet skal utformes slik at det hjelper personalet med å nå målene i barnehageloven, rammeplanen og lokal kvalitetsplan der barns læring og rett til medvirkning er spesielt vektlagt. Mange hensyn skal ivaretas når det fysiske miljøet i en barnehage skal utformes, men utgangspunktet er at det fysiske miljøet i barnehagen og dens omgivelser skal fremme barns utvikling. Barnas behov vil derfor stå sentralt. Det betyr at barnehager skal utformes med et trygt og utfordrende miljø slik at alle barn får mulighet til å delta aktivt i lek og andre aktiviteter og gi allsidige bevegelseserfaringer, slik rammeplanen uttrykker det. Prinsippene for universell utforming må følges.

Barnehagen skal imidlertid også ivareta barns behov for hvile, konsentrasjon og tilhørighet. Å tilføre barnehagebygget estetiske kvaliteter kan samtidig tilføre en opplevelsesdimensjon og være med å bygge opp om den pedagogiske virksomheten. Målet er at det fysiske miljøet skal være en ramme som inspirerer til utforskning og læring, sosialt samspill, sanseropplevelser, medvirkning og mestring.

Samtidig skal personalets arbeidsmiljø ivaretas i tråd med gjeldende regelverk.

Mulighet for lagring av leker og utstyr inn og ute skal også hensyntas.

Arbeidsgruppen bes også se på tilbud til barn med særskilte behov – utforming og areal på forsterket avdeling. Lillestrøm kommune har i dag 7 ressursbarnehager med forsterket avdeling, men det legges til grunn at det vil bli behov for ytterligere ressursbarnehager/forsterkede avdelinger i fremtiden.

Arbeidsgruppe:

Paal Christian Kvestad, - rådgiver fagstab Oppvekst, leder av gruppen, Carina Huse-Weinreich - styrer Lillestrøm barnehage, Veera Nygaard - styrer Tienbråten barnehage, Elisabeth Odden - styrer Blaker barnehage, Lene Skjønhaug - hovedtillitsvalgt Utdanningsforbundet, Jeanette Østvang - hovedtillitsvalgt Fagforbundet og Solfrid Brusletten Møst – hovedverneombud.

Styringsgruppe:

Arild Hammerhaug - direktør Oppvekst, Julie Størksen Hagesæter - kommunalsjef barnehage, Borghild Smedsrud - assisterende kommunalsjef barnehage, Rannveig Strålberg

- avdelingssjef fagstab Oppvekst, Lene Skjønhaug - hovedtillitsvalgt Utdanningsforbundet og Irmelin Høisæther - hovedverneombud.

Referansegruppe:

De øvrige kommunale styrerne. Barnehagemyndigheten i Lillestrøm kommune.

I den grad det er behov må andre avdelinger kobles på, aktuelle samarbeidsinstanser er eiendom som drifter byggene for å ivareta gode løsninger for drift, vedlikehold og renhold, samt helsemyndigheten i Helse og mestring, som fører tilsyn etter forskrift om miljørettet helsevern.

2 Innledning

Barnehagens samfunnsmandat gis gjennom lov og rammeplan. Barnehagen skal gi barn mulighet for lek og læring, danning og utdanning. Barns behov og perspektiver skal stå i sentrum. Barnehagen er samfunnets første tilbud, sett i perspektiv av livslang læring.

Barnehageloven, første del av § 2 Barnehagens innhold.

Barnehagen skal være en pedagogisk virksomhet. Barnehagen skal gi barn muligheter for lek, livsutfoldelse og meningsfulle opplevelser og aktiviteter. Barnehagen skal ta hensyn til barnas alder, funksjonsnivå, kjønn, sosiale, etniske og kulturelle bakgrunn, herunder samiske barns språk og kultur. Barnehagen skal formidle verdier og kultur, gi rom for barns egen kulturskaping og bidra til at alle barn får oppleve glede og mestring i et sosialt og kulturelt fellesskap. Barnehagen skal støtte barns nysgjerrighet, kreativitet og vitebegjær og gi utfordringer med utgangspunkt i barnets interesser, kunnskaper og ferdigheter. Barnehagen skal ha en helsefremmende og en forebyggende funksjon og bidra til å utjevne sosiale forskjeller.

Barnehagen er en godt utbygd og vel etablert samfunnsinstitusjon som skal gi rom for barnas egen kulturskaping og mestring, gi grunnleggende kunnskap, støtte barns nysgjerrighet, kreativitet og vitebegjær og gi utfordringer med utgangspunkt i barnets interesser.

Barnehageanleggene og det fysiske miljøet skal utformes slik at det hjelper personalet med å nå målene i barnehagelov og rammeplan, samtidig som personalets arbeidsmiljø ivaretas i tråd med gjeldende regelverk.

Barnehagens fysiske rammer skal støtte opp under lek og læring. Reggio Emilia-filosofiens grunnlegger, italieneren Malaguzzi, tillegger rommet så stor betydning i det pedagogiske arbeidet at han har lansert begrepet «den tredje pedagog». Barnet, pedagogen og rommet beskrives som de tre viktigste faktorene for å få et godt læringsmiljø.

Lillestrøm kommune ønsker å legge til rette for et variert barnehagetilbud. Det finnes gamle og nye barnehager, store og små, urbane og landlige, kommunale og private. Det gir valgmuligheter med tanke på ulike tilbud til barna.

Hensikten med rom-, areal- og funksjonsprogrammet er å gi rammene for gode kommunale barnehageanlegg, og hvilke funksjoner de skal romme for å gi et godt tilbud til barn og ansatte. Dokumentet skal benyttes for å utvikle løsninger som på best mulig måte svarer til barnehagevirksomhetens innhold, og på en kostnadseffektiv drift i hele byggets levetid. Programmet angir noen "basiskvaliteter", men gir ikke nødvendigvis fasitsvar på løsningene som skal velges i det enkelte byggeprosjektet. Dette gir rom for innspill fra plangruppene i hvert prosjekt.

Nye anlegg skal planlegges i et utviklingsperspektiv. Likevel skal gode løsninger som viser seg å fungere, gjentas så langt det er hensiktsmessig. Rom-, areal- og funksjonsprogrammet er rettet inn mot prosjekteringens første faser. Disse fasene handler om plankonsept, det vil

si atkomstforhold og interne forbindelser, rommenes plassering, størrelse og utforming, og til en viss grad om fast innredning og møblering.

Barnehagens oppgave og innhold er i stadig utvikling, blant annet med reviderte utgaver av rammeplanen. Dette har konsekvenser blant annet for arbeidsformer, samspill med lokalsamfunn og så videre. I tillegg er det behov for å se på tilbudet til barn med særskilte behov, og hvilke hensiktsmessige tilpasninger av bygget som bør ivaretas av programmet.

Barnehageanleggene som planlegges og utvikles i dag, vil være i bruk av generasjoner som kommer, og skal kunne tilpasses fremtidige behov som vi ennå ikke kjenner. Derfor legges det opp til at dette dokumentet revideres ved behov.

Dokumentet skal i stor grad benyttes som standardprogram, men endringer kan begrunnes ut fra spesielle eller lokale forhold. For planlegging av nye barnehagebygg skal programmet betraktes som en lokalt fastsatt, bindende norm, mens det i rehabiliteringer og ombyggingsprosjekter betraktes som retningsgivende. Et nytt rom-, areal- og funksjonsprogram søker å ta inn endringer som allerede er gjort i den stadige utviklingen av nye barnehager i Lillestrøm kommune. Programmet skal gi føringer, men også inspirere planleggere til å betrakte barnehagens fysiske miljø som en viktig ressurs som skal fremme det pedagogiske arbeidet.

3 Nasjonale føringer

Barnehageanleggene skal planlegges, bygges og drives ut fra gjeldende lovverk med tilhørende forskrifter. Sentralt står barnehageloven og rammeplanens krav til virksomheten.

[Barnehageloven](#) regulerer barnehagens formål og innhold, og er den viktigste lovreguleringen som barnehagene i Norge styres etter. Den omhandler krav om godkjenning, krav om bemanning, samordnet opptaksprosess, barn og foreldres rett til medvirkning, ulike samarbeidsfora, og regler for hvilke oppgaver som tilligger barnehageeier og barnehagemyndighet.

[Rammeplan](#) for barnehagens innhold og oppgaver er en forskrift under barnehageloven, og gir styrer, pedagogiske ledere og det øvrige personalet en forpliktende ramme for planlegging, gjennomføring og vurdering av barnehagens virksomhet. Rammeplanen gir også informasjon til foreldre, eier og tilsynsmyndighet. Rammeplanen understreker barnehagens særegenhet som pedagogisk virksomhet, og skal støtte barns nysgjerrighet, kreativitet og vitebegjær og gi utfordringer med utgangspunkt i barnets interesser, kunnskaper og ferdigheter. Barnehagens innhold skal bygge på et helhetlig læringssyn, hvor omsorg, lek og læring er sentrale deler. Gjennom syv fagområder skal barnehagen gi barn grunnleggende kunnskap om:

- Kommunikasjon, språk og tekst
- Kropp, helse og bevegelse
- Kunst, kultur og kreativitet
- Natur, miljø og teknologi
- Antall, rom og form
- Etikk, religion og filosofi
- Nærmiljø og samfunn

Det bør i planleggingen av nye barnehageanlegg tenkes gjennom hvordan man på en best mulig måte kan tilrettelegge bygget for aktiviteter innenfor ett eller flere fagområder. Barn leker og lærer med hele seg og gjennom alle sine sanser både ute og inne. Det er viktig å se fagområdene som en helhet, og ikke fragmentert.

[Arbeidsmiljøloven](#) med tilhørende forskrifter angir bestemmelser for de ansattes fysiske og

psykiske arbeidsmiljø Dette gjelder blant annet arbeidsplasser for barnehagelærere, kontorforholdene for øvrige ansatte, samt andre personalfasiliteter i anlegget. Ved bygging av nye barnehageanlegg er det viktig at en legger til grunn de retningslinjer som loven og tilhørende forskrifter legger opp til. Arbeidstilsynet både godkjenner og fører tilsyn med at loven etterfølges.

[Forskrift for miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v.](#) med [veiledere](#), inneholder krav til det fysiske og sosiale miljøet, og til blant annet ansvarsforhold, internkontroll, plikt til opplysning og informasjon, tilsyn, sanksjoner og klage. Forskriften stiller funksjonskrav for barnas fysiske arbeidsmiljø, og skal bidra til at miljøet i barnehager og skoler fremmer helse, trivsel og gode sosiale og miljømessige forhold for barn, samt forebygger sykdom og skade. Forskriften forutsetter at det enkelte barnehageanlegg skal godkjennes, også etter eventuelle større endringer.

[Lov om folkehelsearbeid \(Folkehelseloven\)](#) Formålet med denne loven er å bidra til en samfunnsutvikling som fremmer folkehelse, herunder utjevner sosiale helseforskjeller.

[Lov om matproduksjon og mattrygghet mv. \(Matloven\)](#) stiller krav til utstyr, utforming og drift av lokaler der det produseres, tilberedes og oppbevares mat.

[Lov om planlegging og byggesaksbehandling \(plan- og bygningsloven\)](#) med tilhørende byggeforskrift inneholder omfattende krav til det fysiske miljøet. Lovverket kommer spesielt til anvendelse i sammenheng med planlegging og oppføring av nye barnehagebygg og rehabilitering av eksisterende bygg. Loven gir også sterke føringer for universell utforming.

[Lov om forbud mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne \(diskriminerings- og tilgjengelighetsloven\)](#) stiller krav om at alle arealer, både ute og inne skal være tilgjengelig for alle mennesker uansett funksjonsevne uten at man føler seg diskriminert. Ifølge loven skal offentlig og privat virksomhet som er rettet mot allmennheten, arbeide aktivt og målrettet for å fremme universell utforming innenfor virksomheten. Loven omfatter barnehagens plikter til å sikre universell utforming i tråd med loven.

[Veileder om Alvorlige hendelser i barnehager og utdanningsinstitusjoner](#) fra Utdanningsdirektoratet og Politidirektoratet, legger til grunn at trygge læringsmiljøer i barnehagene er basert på en fysisk og teknisk "trygghetsprofil" relatert til utforming av nye barnehager. Den nevnte veileder har hovedfokus på ulike planer og tiltak for beredskap og krisehåndtering i barnehager og utdanningsinstitusjoner, som har betydning for både fysisk utforming og rutiner i driften.

4 Lokale føringer i Lillestrøm kommune

4.1 Utviklingsperspektiv på barnehageanleggene

Planlegging av nye barnehageanlegg skal skje med et utviklings- og innovasjonsperspektiv, i tråd med nye erfaringer og føringer for barnehagens innhold og pedagogikk, teknologisk og bygningsmessig utvikling og samfunnsutviklingen generelt.

Et nytt barnehageanlegg skal være i mange tiår, uten store vedlikeholds- og ombyggingsbehov. Samtidig er samfunnet og vår kunnskap om hvordan barn påvirkes av det, i kontinuerlig utvikling. Det skal derfor hele tiden søkes etter framtidsrettede løsninger for utforming av og arealbruk i barnehageanlegg.

4.2 Barnehagen i nærmiljøet

Barnehageanleggene skal tilrettelegges for å være en ressurs for nærmiljøet, slik at utearealet og deler av innearealet, kan være i bruk etter ordinær barnehagetid.

Barnehageanleggene skal først og fremst være for barn og ansattes daglige opphold og virksomhet. I et samfunnsperspektiv er det hensiktsmessig å legge til rette for at også nærmiljøet kan bruke deler av barnehageanlegget. Barnehagens uteområde bør være åpent utenom barnehagens åpningstid. Dette gir en trygg og tilrettelagt ramme for lek og opphold, primært for småbarnsfamilier. Inne i barnehagen skal det fysiske læringsmiljøet først og fremst tilrettelegges for barna, slik at miljøet stimulerer og tilbyr ulike aktiviteter. Administrasjon og avdelinger med private eiendeler og barnas ulike prosjekter som fortsetter fra dag til dag er ikke egnet for utlån. Barnehagens allrom, storkjøkkenet og eventuelt deler av personalrom og møterom er de arealene i en barnehage som best kan egne seg for sambruk med andre brukere. Disse arealene bør derfor så godt som mulig legges til rette for utlån utenom barnehagens åpningstid. Dersom det skal legges til rette for ytterligere utlånsmuligheter, må dette bestå av arealer som kommer i tillegg til barnehagens standardareal.

4.3 Sambruk og samlokalisering av tjenester

Hvert prosjekt skal vurderes med tanke på sambruk og samlokalisering med andre funksjoner.

Ved etablering av kommunale formålsbygg bør det vurderes sambruk og samlokalisering. Dette kan bidra til god tomteutnyttelse, samt sambruk og utnyttelse av arealene. Omfang av slike tilleggsfunksjoner må avklares tidlig i hvert enkelt prosjekt.

Eksempler på sambruk og/eller samlokalisering er Vardeåsen barnehage og Vardeåsen skole i Lillestrøm kommune, og Løkenåsen barnehage i Lørenskog kommune som er samlokalisert med omsorgsboliger.

4.4 Barnehagetomta og uteområdet

Barnehagetomtene skal være egnet til formålet. Tilgjengelige tomter skal utnyttes best mulig, ut fra kommunens normer for uteområdets størrelse.

Mange barn tilbringer mye tid i barnehagen. Barnehagen representerer derfor en viktig del av barns oppvekstmiljø og bør legges til de beste tomtene. Hensyn til barns utvikling og helse bør ha høyeste prioritet.

For å vurdere tomtas egnethet må forhold som klima og solforhold, terreng, vegetasjon, grunnforhold, forurensing, støyforhold, naboforhold med mer vurderes. Aktuelle tomter skal så langt som mulig ikke være utsatt for støy og forurensning.

Bilde 1: Nye Sagelva barnehage

Det må være grunnlag for en god sammenheng mellom bygg og uteområder. Det må derfor vurderes hvordan barnehagebygget kan plasseres på tomten, slik at tilgangen til utearealene blir god med hensyn til framkommelighet, oversiktighet og orienterbarhet. Byggets plassering på tomten har også betydning for utearealets kvaliteter. Ideelt sett er det ønskelig med et solrikt uteområde, som er noe skjermet for sol, vær og vind.

Departementets veiledende norm for utearealer i barnehager er seks ganger leke- og oppholdsarealet inne. I Lillestrøm kommune skal dette regnes som en norm for størrelse på utearealene. Det er kun i særskilte tilfeller dette kan avvikes fra.

4.5 Barnehagens størrelse

Lillestrøm kommune skal planlegge for barnehager med 85-130 barn (6–8 avdelinger). Dette kan fravikes avhengig av etterspørsel og tomtetilgang i ulike områder. Store barnehager stiller større krav til en utforming som skaper trygge rammer.

Barnehagesektoren har vært gjennom en periode med store endringer. Etter at retten til barnehageplass ble lovfestet i 2009, har det vært betydelig utbygging av barnehager, og en økende andel barn går i store barnehager. I norske barnehager var lenge 30-40 barn det normale. De siste årene er det etablert barnehager i Norge med opptil 500 barn. Et annet trekk ved utviklingen er den sterke reduksjonen i antall familiebarnehager. Bare en liten andel av barna (1,5 prosent) har i dag plass i familiebarnehage, og de fleste av disse er under tre år.

Man skiller gjerne mellom små, mellomstore og store barnehager. Hvor grensene mellom de ulike kategoriene går kan variere, men det er i dag vanlig å regne barnehager med over 100 barn som store. Mellomstore vil ligge mellom 50 og 100 og de små under 50. Disse barnehagene vil ha ulike kjennetegn som i noen grad vil ha sammenheng med størrelse, men barnehagenes måte å organisere seg på vil også være en faktor med betydning for tilbudets kvalitet.

Et sentralt spørsmål vil være hvordan størrelse kan forklare variasjoner i kvalitet mellom ulike barnehager.

International research institute of Stavanger, Iris, undersøkte i 2011 på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet variasjoner i kvalitet mellom ulike typer barnehager (Rapport Iris

2011/029). Undersøkelsen viser styrker og svakheter ved ulike barnehagestørrelser. I oppsummeringen pekes det på at de minste barnehagene kjennetegnes av oversiktighet og forutsigbarhet, nærhet og tillit. Begrensningene ligger i muligheter for faglig utvikling som følge av få ansatte og få pedagoger. De store barnehagene fremsto på flere indikatorer som mer profesjonelle enn de små. Det kom til uttrykk i de ansattes utdanningsnivå og gode muligheter for utvikling og nytenkning. Samtidig er store barnehager komplekse og hadde større utfordringer knyttet til organisering enn de mindre barnehagene. Når det gjaldt de mellomstore barnehagene, fant man at de på mange måter kombinerte det beste fra store og små barnehager. De var store nok til å sikre faglig utvikling og oversiktlige nok til å ivareta trygge rammer for barna.

I en Fafo-rapport fra 2015, *Har barn det bra i store barnehager?*, var målet å undersøke hvordan barnehagens størrelse påvirker barnehagetilbudets kvalitet. Rapporten er resultat av et prosjekt initiert av Oslo, Bergen, Trondheim, Kristiansand og Stavanger. Prosjektet er finansiert av KS v/Program for storbyrettet forskning.

I oppsummeringen heter det at størrelse i seg selv ikke avgjør en barnehages kvalitet. Størrelse spiller sammen med andre strukturelle faktorer, som barnehagens indre organisering, ledelse, eierskap, ansattes kompetanse og arbeidsstil. Til sammen etablerer disse faktorene forutsetninger for å skape kvalitet i relasjoner og resultater. Rapporten understreker at den store barnehagen har et særtrekk som skiller den fra mindre enheter. Den store barnehagen må, for å skape kvalitet i relasjoner og resultat, ha oppmerksomhet om indre organisering og ledelse på en måte som barnehager av mindre størrelse kan klare seg uten like stort fokus på. Store enheter tilbyr potensielle plussfaktorer som mangfold, fleksibilitet og faglighet, men for at dette skal fungere positivt også i praksis, behøves former for fast organisering når det gjelder barnegrupper, personale, romløsninger, dagsrytme og aktiviteter.

Undersøkelsen viser at det blant foreldre med barn i barnehager av ulik størrelse er en gjennomgående tendens til at de er tilfredse, både når det gjelder trygghet, tilegnelse av ferdigheter og barnets trivsel. Samtidig har barnehagens størrelse betydning for grad av tilfredshet. Foreldre som har barn i små barnehager, er gjennomgående mer tilfredse med tilbudet enn foreldre som har barn i mellomstore og store barnehager.

For foreldrene er trygghet og omsorg avgjørende, og de større barnehagene må overbevise gjennom sin praksis. Det er likevel ikke størrelse alene som er avgjørende, men også den indre organiseringen av barnehagen. Man fant bl.a. at foreldre med barn i en stor basebarnehage var noe mindre tilfredse enn de som hadde barn i en avdelingsbarnehage. Det understrekes imidlertid at størrelse og indre organisering til sammen kun forklarer en svært liten andel av variasjonen i foreldres tilfredshet med barnehagetilbudet. Det er altså i hovedsak andre aspekter ved barnehagen enn størrelse som påvirker foreldrenes tilfredshet.

At det aller viktigste for kvaliteten er relasjonen mellom barnet og de voksne, bekreftes av en rekke studier. Relasjonene har betydning for språklig, sosial og psykisk fungering hos barnet og for utviklingen av god følelsesregulering og atferd. Gjennom stabilitet i relasjonene til de voksne legges også grunnlaget for trygg tilknytning. Det er disse faktorene som inngår i begrepet prosesskvalitet.

Hvordan man leder og organiserer en stor barnehage har også avgjørende betydning for kvaliteten, dvs. i hvilken grad man klarer å skape rammer for de aspektene ved kvalitet som er nevnt over.

Tilgangen på arealer, tomtestørrelse, trafikksituasjonen og antall barn i nærområdet er faktorer som er med og avgjør hvor store barnehager det er fornuftig å etablere. Det er imidlertid gjort erfaringer lokalt som indikerer at barnehager med åtte avdelinger, dvs. barnehager med ca. 130 barn, har en hensiktsmessig størrelse hvor både hensynet til faglig bredde og en god intern organisering kan ivaretas på en god måte.

4.6 Gruppestørrelser og organisasjonsformer

Nye barnehager i Lillestrøm kommune skal planlegges og etableres som avdelingsbarnehager, med utgangspunkt i grupper på 12 barn under tre år (småbarnsavdeling) og grupper på 18 barn over tre år (storbarnsavdeling).

Den norske barnehagetradisjonen hviler på to historiske utgangspunkter, en sosial og en pedagogisk. Den sosiale, med «daghem» som betegnelse, sprang ut av behovet for å ta vare på barn av mødre som måtte arbeide for å tjene til familiens livsopphold. Den pedagogiske hadde et annet utgangspunkt. Her skulle barna få et pedagogisk tilbud uavhengig av om mødrene var yrkesaktive eller ikke. Disse to institusjonstypene henvendte seg derfor til ulike grupper i samfunnet. I takt med økningen i antall barn i barnehage har barnehagen de siste 10 årene vært regnet som et første frivillig trinn i utdanningsløpet. Vekten har over tid dermed forskjøvet seg klart i retning av den pedagogiske tradisjonen.

Det såkalte barnehageforliket ble inngått på Stortinget 2003. Det gikk bl.a. ut på at alle familier som ønsket det, skulle få tilbud om barnehageplass i løpet av 2005. For å realisere målet om full barnehagedekning, ville det være behov for en sterk vekst i barnehageutbyggingen og større grad av fleksibilitet i utforming og organisering av tilbudet. Som en følge av dette ble barnehagene større samtidig som flere nye barnehagemodeller eller -typer etablert. Et annet markert trekk var den sterke økningen av barn under tre år, og 35 prosent av alle barn i norske barnehager er nå under tre år. Rett til plass i barnehage ble en realitet i 2009.

Fleksibilitet var en forutsetning for å kunne møte en økende og mer variert etterspørsel etter barnehageplasser. Spørsmålet meldte seg imidlertid om barna, og i særlig grad de minste barna, hadde samme behov for denne fleksibiliteten.

Norske barnehager har tradisjonelt vært organisert i avdelinger, med faste barnegrupper, personale og romtilhørighet, men med fleksibilitet når det gjelder dagsrytme og aktiviteter.

Basebarnehagene ble et viktig virkemiddel for å møte utviklingsbehovene innenfor sektoren, og mange kommuner, særlig de store, prioriterte å bygge store barnehager med «åpne og fleksible løsninger». En del av begrunnelsen for dette var bedre arealutnyttelse, stordriftsfordeler og mer fleksibel bemanning. Basebarnehagene har derfor en annen organisering og utforming enn de tradisjonelle avdelingsbarnehagene, og barnegruppene er gjennomgående større.

Etablering av basebarnehager medførte mye diskusjon og til dels også kritikk. Kritikken gikk på at dette ble satt i gang uten tilstrekkelig viten om konsekvensene. Særlig var det viktig å få belyst hvordan grupper med variert inndeling og større grupper virket inn på kvaliteten i tilbudet til de minste barna. Flere studier de siste årene har bidratt til kaste lys over disse sentrale spørsmålene.

Resultater fra Tidlig trygg-prosjektet ved NTNU i 2017 viser at avdelingsbarnehager kommer bedre ut enn basebarnehagene. Man fant blant annet at små barnegrupper fungerer forebyggende for atferdsproblemer og at gruppestørrelse uavhengig av barnehagetype var viktig for å forebygge atferdsproblemer også de første skoleårene. Det er bedre grunnlag for å utvikle god følelsesregulering i små avdelinger hvor man forholder seg til færre voksne og har større grad av nærhet til voksne.

Som følge av dårlige erfaringer har flere basebarnehager over tid beveget seg bort fra baseorganiseringen og innført elementer av tradisjonell avdelingsdrift for å sikre oversiktighet og større stabilitet i relasjonene med barna. Mange har derfor gjennomlevd krevende prosesser, og det er i dag grunnlag for å si at mange av disse barnehagene har funnet en form hvor det beste fra de ulike barnehagetyperne er tatt inn i organiseringen.

Basebarnehager er prøvd ut også lokalt med vekslende hell, og på mange måter kan en si at den kunnskap ny forskning har gitt oss, bekrefter lokale erfaringer.

Som en oppsummering kan en si at et grunnleggende kvalitetskjenntegn som barnehagens evne til å skape trygghet i relasjonene, enklere lar seg forene med avdelingsorganisering enn med baseorganisering.

Som grunnlag for dimensjoneringen videreføres en organisering av barnegruppene i avdelinger med henholdsvis 12 barn under tre år og 18 barn over tre år, slik det er gjort i nesten alle de nye barnehagene i Lillestrøm kommune, de tre tidligere kommunene Fet, Skedsmo og Sørums, og også i de fleste kommuner ellers i landet.

4.7 Kostnadseffektive løsninger

Barnehageanlegget skal ha kostnadseffektive og funksjonelle løsninger for virksomhet og drift. Dette skal sikres gjennom god tilpasning og bygningsmessig utnyttelse av tomtearealer, i henhold til arealnormer inne og ute. Planløsninger som viser seg å fungere skal gjentas.

Totalkostnadene for et barnehageanlegg er svært avhengig av tomtemessige forhold, med terreng- og grunnforhold, arealstørrelser, ervervskostnader og behovet for kommunal infrastruktur. De viktigste kostnadstiltakene skjer gjennom effektiv utnyttelse av barnehagetomt og lavest mulig byggekostnad.

Barnehageanleggene representerer en stor kostnad for kommunen og det må legges vekt på arealeffektivitet gjennom sambruk og god utnyttelse av arealene. Det er vesentlig å presisere at arealeffektivitet ikke skal gå på bekostning av funksjonalitet for barnehagenes virksomhet. Høy kvalitet på bygg og inventar vil kunne gi lavere driftskostnader på lang sikt, og lengre levetid.

5 Det fysiske miljøet som pedagogisk ressurs

Barnets grunnleggende behov for å oppleve tilhørighet, trygghet, mestring og selvstendighet skal stå sentralt i utforming av det fysiske miljøet. I tillegg til at barn lærer av andre barn og voksne, så lærer de i miljøet – som kan hemme eller fremme læring. Samspill med de fysiske og romlige omgivelsene er viktig for barnas mestring, medvirkning og konstruksjon av mening og kunnskap i barnehagen.

I boken *Lekelyst – med rom for innelek.* av T .A. Brendeland, omtales lekemiljøet i barnehagen.

Lekemiljøet omfatter både det usynlige miljøet som er de kulturelle og relasjonelle forholdene, og det synlige, fysiske miljøet, og disse bør ses i sammenheng. I barnehagen spiller rommet inn som en tredje pedagog, sammen med de voksne og barna. Fleksible og endringsvillige lekemiljøer åpner opp for tilpasninger og et mangfold av nye lekemuligheter. Udefinerbare materialer og leker inspirerer til kreativitet, og små møteplasser inne og ute inspirerer til utforsking, samhandling og lek. Ved å presentere leketema og lekemateriale som bygger opp og verdsetter det enkelte barns erfaringsbakgrunn, kan en tilrettelegge for både fellesskap og individualitet.

Barn har en egen måte å oppsøke og bruke steder og rom på, og barn liker "hemmelige" steder. De benytter tilgjengelige gjenstander og materialer til å bygge rom i rommet. Barn endrer og omskaper miljøene sine på den måten at de iscenesetter det fysiske rommet i leken. Barnehageanlegget skal ha et fysisk miljø som gir rom for dette.

At barna skal ha medvirkning handler om at det skal tilrettelegges for at barnet kan gjøre selvstendige valg, og kunne få mulighet å være med på å forme barnehagehverdagens innhold. Skal barnet klare og ville selv, må miljøet legges til rette for det. Dette må hensyntas ved både fast og løst inventar. Leker, spill, materialer, klær med mer skal være i synshøyde og tilgjengelig for barna.

5.1 Prinsipper for det fysiske miljøet

Utviklingen av det fysiske miljøet skal ta utgangspunkt i prinsipper om estetiske kvaliteter, materialitet, transparens og åpenhet, orienterbarhet, gode møteplasser, tilgjengelighet og universell utforming.

Barnehagebygget skal være en pedagogisk ressurs som legger til rette for lek og læring. Estetiske kvaliteter har betydning for livskvalitet og for helse og velvære. Naturlig lys, støyskjerming og god akustikk skal etterstrebes i utforming av barnehager. Estetiske kvaliteter har også betydning for identitet. Målet er at den fysiske utformingen skal ha opplevelsesmessige og estetiske kvaliteter, og være en inspirerende ramme rundt den pedagogiske virksomheten. Barnehagen skal være et sted en gleder seg til å komme.

Bilde 2: Nye Volla barnehage

Dagens barnehage skal preges av god arkitektur, med innredning av god kvalitet og god design. Barnehageanlegget skal signalisere en prioritering av barn og barndom, og at barns oppvekst er viktig. Lillestrøm kommune ønsker et noe lekent uttrykk på nye barnehagebygg. Dette kan oppnås ved utforming av bygget og innendørs arealer, og ved møblering og fargevalg.

I barnehagene er materialitet det sansbare og opplevbare ved rommet, noe som er sentralt for å skape kroppslige og sansemotoriske erfaringer.

Transparens og åpenhet preger mange nye barnehager. Transparens har som hensikt å slippe dagslys inn og skape utsyn/innsyn for brukerne i bygget. Åpenhet er et pedagogisk prinsipp som vektlegges. Innvendige vinduer bidrar til sikkerhet, og gir mulighet for innsyn og lysgjennomgang i bygget. Glassflatens størrelse og plassering kan ha betydning for oversikt. Glassflatenes plassering må vurderes fra rom til rom, og det er særlig viktig å vurdere dette der barnas lek og aktivitet skal skjermes. Dette gir ro og mulighet for konsentrasjon rundt ulike aktiviteter for barn og personale. Som et prinsipp skal det være innsyn til alle rom i barnehagen, unntakene er toaletter, kontorer, møterom, personalgarderober, lager og lignende.

Barnehagebygget skal ha god tilgjengelighet, framkommelighet og orienterbarhet for alle brukergrupper. Det vil si at det er oversiktlig og lett å finne frem ute og inne for både barn og voksne.

Støy og lydnivå kan være en utfordring i barnehager. Ved å planlegge lyd og akustikk på en faglig god måte, vil de ulike rommene bli gode å være i for både barn og personalet.

5.2 Møbler og inventar

I nye barnehageprosjekt eller større rehabiliteringer bør det i en tidlig fase av prosjektet opprettes en møbel- og inventargruppe med prosjektleder, interiørarkitekt, representant fra tjenesteområde Oppvekst, styrer og eventuelt andre. Denne gruppen skal planlegge for en

helhetlig møbleringsplan og fargepalett. Fast innredning og store møbler må planlegges for tidlig i prosjektet.

I utgangspunktet skal gruppen planlegge for møbler i barnehøyde på avdeling, men dette vil være gjenstand for diskusjon i det enkelte prosjekt. En stor del av møblene på avdeling bør være på hjul, slik at de er lett flyttbare og fleksible. Dette er også viktig av hensyn til renhold.

I barnehager er det særdeles viktig med støydempende overflater og slitesterke materialer som er lette å renholde.

På kontorer og arbeidsrom skal det være hev/senk pulter og fokus på ergonomi.

6 Barnehagens utforming, arealer og funksjoner

Mange hensyn skal ivaretas når det fysiske miljøet i en barnehage skal utformes, men utgangspunktet er at det fysiske miljøet i barnehagen og dens omgivelser skal fremme barns utvikling. Barnas behov vil derfor stå sentralt.

Barnehager skal utformes med et trygt og utfordrende miljø slik at alle barn får mulighet til å delta aktivt i lek og andre aktiviteter og gi allsidige bevegelseserfaringer, slik rammeplanen uttrykker det. Barnehagen skal imidlertid også ivareta barns behov for hvile, konsentrasjon og tilhørighet. Å tilføre barnehagebygget estetiske kvaliteter kan samtidig tilføre en opplevelsesdimensjon og være med å bygge opp om den pedagogiske virksomheten. Målet er at det fysiske miljøet skal være en ramme som inspirerer til utforskning og læring, sosialt samspill, sanseopplevelser, medvirkning og mestring.

Det er påvist klare sammenhenger mellom barns språklige, sosiale og motoriske utvikling. Dette understreker ytterligere betydningen av å legge til rette for et inne- og utemiljø som bidrar til barns utvikling.

Videre skal lokalisering og utforming av barnehagebygg være basert på prinsippet om universell utforming. Det betyr at bygg og uteområder skal kunne brukes av alle barna i barnehagen og gi mulighet for deltakelse uavhengig av funksjonsnivå og uten behov for spesiell tilpasning.

Utformingen av innendørsarealet, hvordan leke- og oppholdsarealet skal oppdeles og tilrettelegging av interne kommunikasjonsarealer vil være avgjørende for å ivareta alle disse hensynene.

Barnehageanleggene skal støtte opp om kommunens mål og strategier for utvikling av en bærekraftig kommune som ivaretar naturens økologiske bæreevne for framtidens generasjoner. Barnehager skal bygges slik at de bidrar til et miljø som fremmer helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold, begrenser spredning av smitte og forbygger sykdom og skade.

Samtlige barnehager skal være godkjent i henhold [til Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v.](#)

6.1 Brukermedvirkning

I forbindelse med planlegging og bygging av nye kommunale barnehager skal det tilrettelegges for brukermedvirkning. Det samme gjelder ved omfattende rehabilitering/ ombygging av eksisterende barnehager.

Tjenesteområde Oppvekst, styrer, verneombudstjenesten og tillitsvalgte skal løpende være med i alle faser av prosjektet. Barn skal også, ved for eksempel samtaler eller intervjuer, gis mulighet til å medvirke i barnehageprosjekter.

6.2 Bygningens plankonsept

Grovt sett kan arealene i en barnehage sorteres i atkomstsoner, leke- og oppholdsarealer, administrasjon/personalarealer, lager og eventuelle fellesarealer. Barnehagebygget skal ha et kompakt uttrykk, der kjøkkenet er sentralt plassert sammen med et eventuelt allrom. Godkjent leke- og oppholdsareal fordeles på avdelinger og fellesrom som vannlekerom og språkrom.

Nye kommunale barnehager skal etableres som avdelingsbarnehager, der avdelingene skal organiseres som småbarnsavdelinger (barn under tre år) og storbarnsavdelinger (barn over tre år). Én av avdelingene skal være fleksibel, det vil si at avdelingen tilfredsstiller arealkravene til både småbarnsavdeling og storbarnsavdeling. Det vil også være aktuelt at én avdeling er tilrettelagt for barn med særlige behov (forsterket avdeling).

I alle nye kommunale barnehageprosjekt skal det vurderes om det er behov for en multiavdeling, det vil si en avdeling som er tilrettelagt for barn med store og ofte sammensatte funksjonsnedsettelse.

Hver avdeling skal ha egen inngang, grov- og fingarderde. Avdelingene skal organiseres som vennskapsavdelinger, det vil si to og to avdelinger med nær tilknytning. Vennskapsavdelingene skal dele stellerom og det skal være en dør mellom de to avdelingene. Alle avdelinger skal skjermes for gjennomgangstrafikk.

Administrasjon og personalarealer skal samlokaliseres, og helst med en sentral lokalisering i bygget.

En sentral plassering av storkjøkkenet og eventuelt allrom, i nær tilknytning til inngangsparti og tilgang til toaletter tilrettelegger for utleie og bruk av disse arealene etter barnehagens åpningstid. Et godt låssystem er en forutsetning for dette, slik at avdelings- og personalarealene i barnehagen ikke er tilgjengelige ved bruk etter åpningstid.

I tillegg til ovennevnte arealer skal kommunale barnehager ha et vannlekerom, språkrom, og barnehager med seks avdelinger eller større skal ha et allrom.

6.3 Arealstørrelser og -normer

Lillestrøm kommune har i Vedtekter for kommunale barnehager i Lillestrøm kommune vedtatt å følge veiledende arealnorm for barns innendørs leke- og oppholdsareal som er 4 m² per barn over tre år og 5,3 m² per barn under tre år.

[Miljø og helse i barnehagen - Veileder til forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler](#) sier følgende om barnehagens inneareal:

Inneareal

Veiledende norm for størrelsen på inneareal (Utdanningsdirektoratet) er 4 kvadratmeter pr. barn over tre år og om lag en tredel mer (5,3) pr. barn under tre år. De ansattes arbeidsmiljøforhold reguleres av arbeidsmiljøloven med forskrifter. Det er de rommene som står til disposisjon til barnas aktiviteter, som tas med i arealberegningen.

Følgende rom regnes ikke med til leke- og oppholdsarealet: Personalrom, kontorer, vaskerom, stellerom, toaletter, oppbevaringsrom, inngang (grovgarderobe) o.l. For barnehager som tar imot barn mellom 0–3 år, er stellerom og hvilerom nødvendig.

Den vedtatte arealnормen får betydning ved fastsetting av leke- og oppholdsareal per barn, og ved kommunens godkjenning og tilsyn av barnehagene. Arealberegningen ved fastsettingen av leke- og oppholdsareal per barn må ta utgangspunkt i de rommene som står til disposisjon for barnas aktiviteter, så som avdelinger, og ulike aktivitets- og temarom. Personalets arealer, kontorer, allrom, vaskerom, stellerom, toaletter, oppbevaringsrom, inngang, grovgarderobe med mer, inngår ikke i beregningen av leke- og oppholdsareal. I

helt spesielle tilfeller kan noe av leke- og oppholdsarealet legges til fingardrober og egnede deler av kommunikasjonsareal.

Det er ikke stilt krav til størrelsen på det enkelte rom i veilederen til forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler. Særskilte barnehagetyper, som åpne barnehager og barnehager som legger særlig vekt på friluftsliv, er ikke regulert spesielt i barnehageloven.

I utarbeidelsen av nye dimensjonerende arealkrav for nye barnehageanlegg i Lillestrøm kommune, er arealstørrelsene fra de nyeste barnehagene i Lillestrøm kommune, og i de tre tidligere kommunene Skedsmo, Fet og Sørum er lagt til grunn. Lillestrøm kommune ønsker å videreføre at det godkjente leke- og oppholdsarealet i størst mulig grad legges til de rommene barna benytter til lek og aktivitet, det vil si avdelingene og fellesrom som vannlekerom og språkrom. Øvrige arealer i barnehagen holdes utenfor slik at barna får mest mulig av arealet på avdeling. Ved en slik arealfordeling gis barna de best mulige forutsetninger for et godt fysisk utviklings- og læringsmiljø.

Tabellene i pkt. 6.4 viser dimensjonerende arealer til ulike funksjoner, for forskjellige størrelser av nye barnehageanlegg i Lillestrøm kommune. Arealer spesielt til barna er beregnet ut fra en arealfaktor per barn, mens personfasiliteter er beregnet ut fra antall årsverk blant personale. Antall årsverk består av fast bemanning, men også et erfaringsmessig tillegg for vikarer, studenter, spesial-pedagogisk personale og andre ansatte og besøkende.

Arealfordelingen skal oppfylles i sum, men organisering og utforming av det godkjente leke- og oppholdsarealet kan være gjenstand for diskusjon i det enkelte prosjekt.

6.4 Dimensjonerende arealkrav for barnehageanlegg i Lillestrøm kommune **Lillestrøm kommune vil i framtiden i hovedsak etablere kommunale barnehager med 6, 8 eller 12 avdelinger.**

Tabellene nedenfor angir et minimum av arealer for godkjent leke- og oppholdsareal, personalarealer og øvrige arealer for disse tre ulike barnehageanleggene. Dette er dimensjonerende arealkrav basert på areal per barn og areal per ansatt.

Tekniske rom med mer er ikke tatt med i dimensjonering av barnehagens arealer. Disse vil dimensjoneres og reguleres etter det til enhver tids gjeldende regelverk.

I tabellene viser LOA til godkjent leke- og oppholdsareal.

6.4.1 Tabell 1: Standard arealprogram for avdelingsarealer

STANDARD AREALPROGRAM FOR KOMMUNALE BARNEHAGER AVDELINGSAREALER	AREALPROGRAM 6 AVDELINGER		AREALPROGRAM 8 AVDELINGER		AREALPROGRAM 12 AVDELINGER	
		Øvrige	LOA		Øvrige	LOA
Storebarn avdeling - 18 barn, med stellerom						
Leke- og oppholdsareal (LOA)						
Avdeling inkl kjøkken og 2 grupperom			67,0		68,3	68,5
Øvrige arealer per avdeling						
Garderobe		18,0		18,0		18,0
Grovgarderobe		9,0		9,0		9,0
Toaletter		7,2		7,2		7,2
Stellerom		12,0		12,0		12,0
Lager per avdeling		8,0		8,0		8,0
Sum per avdeling		54,2	67,0	54,2	68,3	68,5
Sum storebarn avdelinger, med stellerom	1 avd.	54,2	67,0	2 avd.	108,4	136,5
Storebarn avdeling - 18 barn, uten stellerom						
Leke- og oppholdsareal (LOA)						
Avdeling inkl kjøkken og 2 grupperom			67,0		68,3	68,5
Øvrige arealer per avdeling						
Som over, uten stellerom	54,2 - 12 m ²	42,2		54,2 - 12 m ²	42,2	54,2 - 12 m ²
Sum per avdeling		42,2	67,0	42,2	68,3	68,5
Sum storebarn avdelinger, uten stellerom	2 avd.	84,4	134,0	2 avd.	84,4	136,5
Småbarn avdeling - 12 barn, med stellerom						
Leke- og oppholdsareal (LOA)						
Avdeling inkl kjøkken og 2 grupperom			59,0		60,3	60,5
Øvrige arealer per avdeling						
Garderobe		18,0		18,0		18,0
Grovgarderobe		9,0		9,0		9,0
Toaletter		7,2		7,2		7,2
Stellerom		12,0		12,0		12,0
Lager per avdeling		8,0		8,0		8,0
Sum per avdeling		54,2	59,0	54,2	60,3	60,5
Sum småbarn avdelinger, med stellerom	1 avd.	54,2	59,0	2 avd.	108,4	120,5
Småbarn avdeling - 12 barn, uten stellerom						
Leke- og oppholdsareal (LOA)						
Avdeling inkl kjøkken og 2 grupperom			59,0		60,3	60,5
Øvrige arealer per avdeling						
Som over, uten stellerom	54,2 - 12 m ²	42,2		54,2 - 12 m ²	42,2	54,2 - 12 m ²
Sum per avdeling		42,2	59,0	42,2	60,3	60,5
Sum småbarn avdelinger uten stellerom	1 avd.	42,2	59,0	1 avd.	42,2	60,3
Forsterket avdeling, med stellerom						
Leke- og oppholdsareal (LOA)						
Avdeling inkl kjøkken og 3 grupperom			77,0		78,3	78,5
Øvrige arealer per avdeling						
Garderobe		18,0		18,0		18,0
Grovgarderobe		9,0		9,0		9,0
Toaletter		7,2		7,2		7,2
HCWC		7,0		7,0		7,0
Stellerom		12,0		12,0		12,0
Lager per avdeling	2 a 10 m ²	20,0		2 a 10 m ²	20,0	2 a 10 m ²
Sum per avdeling		73,2	77,0	73,2	78,3	78,5
Sum forsterkede avdelinger med stellerom	0 avd.	0,0	0,0	1 avd.	73,2	78,3
Fleksibel avdeling, med stellerom						
Leke- og oppholdsareal (LOA)						
Avdeling inkl kjøkken og 2 grupperom			67,0		68,3	68,5
Øvrige arealer per avdeling						
Garderobe		18,0		18,0		18,0
Grovgarderobe		9,0		9,0		9,0
Toaletter		7,2		7,2		7,2
Stellerom		12,0		12,0		12,0
Lager per avdeling		8,0		8,0		8,0
Sum per avdeling		54,2	67,0	54,2	68,3	68,5
Sum fleksible avdelinger med stellerom	1 avd.	54,2	67,0	0 avd.	0,0	0,0
Totalt areal alle avdelinger		289,2	386,0	416,6	532,0	609,4

6.4.2 Tabell 2: Standard arealprogram for personalarealer og øvrige arealer

STANDARD AREALPROGRAM FOR KOMMUNALE BARNEHAGER PERSONAL - OG FELLEAREALER	AREALPROGRAM 6 AVDELINGER		AREALPROGRAM 8 AVDELINGER		AREALPROGRAM 12 AVDELINGER	
		Øvrige	LOA		Øvrige	LOA
Felles areal						
Felles areal / aktivitetsareal - allrom		70,0		80,0		120,0
Vannlekerom			18,0		18,0	
Språkrom	1 rom		12,0	1 rom		12,0
HC WC		7,0		7,0		7,0
Inngangsareal, del av kommunikasjonsareal*						
Stort hovedkjøkken med lager, kjølerom m.m.		50,0		50,0		50,0
Toalett med direkte tilgang fra uteareale		5,0		5,0		5,0
Personaltoaletter i nærhet av avdelinger	2 a 5 m ²	10,0		2 a 5 m ²	10,0	4 a 5 m ²
Sum felles arealer		142,0	30,0	152,0	30,0	202,0
Personalarealer						
Personalrom m kjøkken		40,0		50,0		60,0
Personalgarderober - 2 kjønn inkl wc og dusj		25,0		30,0		40,0
Stort møterom		20,0		25,0		30,0
Møterom	3 a 10 m ²	30,0		4 a 10 m ²	40,0	6 a 10 m ²
Kontor styrer		18,0		18,0		18,0
Kontor ass styrer		12,0		12,0		12,0
Kopi og rekvisita		6,0		6,0		6,0
Arbeidsrom pedagoger (fleksible arbeidsplasser)	4 arb.plasser	24,0		5 arb.plasser	30,0	8 arb.plasser
Hvilerom / stillerom / fortrolige samtaler		8,0		8,0		8,0
HCWC		7,0		7,0		7,0
Felles lager og lager v/ allrom		20,0		25,0		30,0
Sum personalarealer		210,0		251,0		319,0
Totalt personal- og fellesarealer		352,0	30,0	403,0	30,0	521,0

*Inngangsareal dimensjoneres etter barnehagens størrelse og utforming.

6.4.3 Tabell 3: Sum av avdelingsarealer, personalarealer og øvrige arealer

Totalt LOA på avdelinger og fellesareal	416	562	842
Totalt øvrige arealer på avdeling	289	417	609
Totalt personal - og fellesareal	352	403	521
Totalsum nettoarealer	1057	1382	1972
Totalt uteareale (6 x LOA)	2496	3372	5052

6.5 Avdelinger

Avdelingen er det primære holdepunktet for en barnegruppe og det enkelte barn. En fast avdeling, der barnet har egen plass, hvor det møter samme barnegruppe og faste voksne skaper tilhørighet, trygghet og forutsigbarhet.

Hovedvekten av det godkjente leke- og oppholdsarealet skal legges til avdelingens arealer. Som en hovedregel skal garderober, kommunikasjonsarealer og allrom holdes utenfor det godkjente leke- og oppholdsarealet. Med dette som utgangspunkt, skal småbarnsavdelinger med 12 barn og storbarnsavdelinger med 18 barn, ha henholdsvis 63,6 m² og 72 m² godkjent leke- og oppholdsareal inne på avdelingen. I tabell 1 i pkt. 6.4, er vannlekerom og språkrom trukket fra arealene på avdelingene.

Avdelingene skal organiseres med et fellesrom med kjøkken og to grupperom. Det skal være en dør med direkte adgang til vennskapsavdeling, og de to vennskapsavdelingene skal dele stellerom. Avdelingene skal ha et eget lager til lagring av leker, materialer og annet utstyr. Lageret skal ha nær tilknytning til avdelingens fellesrom.

Avdelingene og tilhørende arealer skal ha inventar tilpasset de ulike barnegruppenes alder, og det skal være en veggmontert skjerm til digitalt arbeid og aktivitet med barna i fellesrommet.

Barn bygger og endrer rom. De etablerer små «private» rom for eksempel i hjørner, i karnapper, under trappen eller lignende. Større rom kan deles i soner med bruk av tepper, reoler, skjermer, benker med mer. Slike løsninger gjør det mulig å foreta endringer på

avdelingene uten bygningsmessige konsekvenser. Barna og personalet kan selv endre soneinndelingen. Møbler med låsbare hjul, benker og lave oppbevaringsreoler gir fleksibilitet, og barna muligheter til å skape egne rom i rommet. Gjennom manipulering med romlige virkemidler kan en skape gode og varierte opplevelser, og virkemidlene er møbler, materialer, rekvisitter og lyssetting.

Krav til dagslys, støydemping, materialbruk og lignende vil ivaretas av det til enhver tids gjeldende regelverk.

6.5.1 Grovgarderobe

Atkomsten til grovgarderoben bør være innbydende, og fungere som et velkomstrom. Grovgraderoben må ha gode funksjoner til oppbevaring av kjeledresser, regntøy og støvler, og det skal være plass til at flere barn og voksne kan kle på seg samtidig. Det skal også være oppbevaringsplass til personalets arbeidsklær i tilknytning til barnas grovgarderobe. Grovgarderoben må tåle mye fukt og vann, og det må vurderes om den skal etableres som våtrom.

For å redusere tilsmussing av arealene innendørs skal det være atkomst til toalett, vask og drikkevann i nærheten av inngangsdørene. Utenfor inngangene skal det være vannkran og eventuelt sluk, slik at en kan skylle av støvler og skittent tøy. Vått tøy kan gjerne henges opp utendørs for avrenning og tørking.

6.5.2 Fingarderobe

Fingarderoben er et møtested for barn, foreldre og personale på både starten og slutten av dagen. Her utveksles informasjon og det foregår uformelle samtaler. Garderoben skal ha oppslagstavle eller whiteboard-tavle og skjerm for informasjon og pedagogisk dokumentasjon til foreldre.

Garderober har en pedagogisk funksjon. Her lærer barna å kle på og av seg selv, de rydder og holder orden i egne saker og skal oppleve mestring. Hvert barn skal ha sin faste garderobeplass for oppbevaring av klær og utstyr. Skap og hyller skal i størst mulig grad kunne betjenes av barna selv. Lukkede skap og skuffer til barnas klær gir et mer ryddig preg enn åpne hyller og løse plastbakker. Garderoben kan gjerne utstyres med barnas egne bilder og/eller symboler som forteller hvem som har tilhold her. Vaskerenne skal plasseres i garderoben eller i nærheten. Det er ikke hygienekrav som tilsier at fingarderoben skal stenges av fra avdeling eller kommunikasjonsarealet. Det bør imidlertid vurderes om det kan være behov for dør av hensyn til støyskjerming. Dør kan være viktig også for å få ro i hente-/bringesituasjonene for barn, foreldre og personalet.

I garderoben må det være tilstrekkelig plass slik at barna kan bre ut egne klær på gulvet for å organisere påkledningen, dvs. at fri sone foran benkene bør være på ca. 50 cm. Det beregnes gardrobeplass med ca. 40 cm bredde per barn. Garderoben er også en arbeidsplass for personale, og skal inneholde ergonomisk utstyr for de ansatte, som påkledningsbenk og arbeidsstoler.

Vognposer skal oppbevares i romtemperatur, og det skal planlegges for oppbevaring av disse i fingarderoben på småbarnsavdelinger, fleksibel avdeling og en eventuell forsterket avdeling.

I spesielle tilfeller hvor noe av garderobearealet skal innberegnes i det godkjente leke- og oppholdsarealet, må det tas hensyn til dette i dimensjoneringen av arealet. En slik løsning forutsetter gode lys- og lydforhold, og at det ikke er et gjennomgangsareal. Det må også tydeliggjøres hva som er arealer til garderobe, kommunikasjon og eventuelt tillagt leke- og oppholdsareal i garderobe.

Det skal være plass til dokumentasjon av det pedagogiske arbeidet i barnehagen, gjerne nær inngangsdøren.

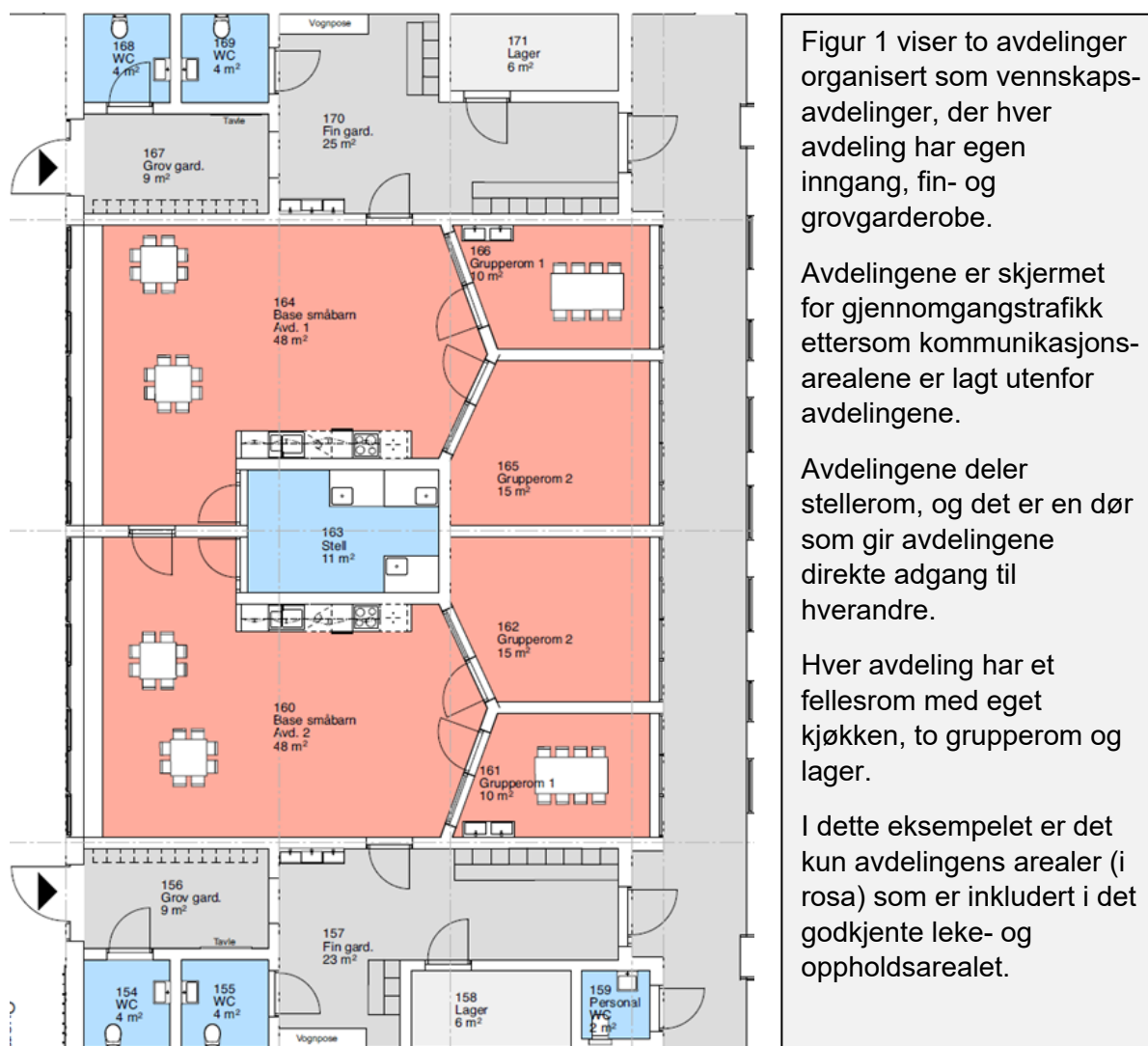
6.5.3 Stellerom, toaletter og vask

Stellerrommet deles mellom to vennskapsavdelinger, unntaket er forsterket og ved et ujevnt antall avdelinger. Stellerrommet skal ha 2-3 elektriske hev/senk-stellebord avhengig av avdelingenes barnegrupper. Stellebordene skal ha stellematte til ett barn, kum og tilkobling til vann med dusjbatteri. Det skal være hyller til oppbevaring på stellerrommet. Rommet skal utformes med tanke på å gi barna en rolig og trygg omsorgssituasjon. Det skal være glassfelt i vegg eller dør inn til stellerrommet. Glassfeltet bør plasseres slik at ansatte kan ha oversikt over avdelingen når de er inne på stellerrommet. Det bør vurderes et toalett på stellerrom, særlig på avdelinger med små barn.

Det skal minimum være ett toalett per 10 barn, og de bør være vegghengte og tilpasset barnas alder. Toalettene må dimensjoneres slik at det er plass til bistand fra en voksen. Det skal være egnede rom eller avlukker som gir mulighet til privatliv uten innsyn, og dørene skal være låsbare.

På toalettet eller i umiddelbar nærhet skal det være mulighet for håndvask. Det skal minimum være ett håndvaskpunkt per 10 barn. Det skal være vaskerenne ved avdelingens toaletter.

Toalett og vaskerenne skal være i nærheten av inngangsdør og garderobe.

Figur 1: Eksempel på organisering av vennskapsavdelinger

Figur 1 viser to avdelinger organisert som vennskapsavdelinger, der hver avdeling har egen inngang, fin- og grovgarderobe.

Avdelingene er skjermet for gjennomgangstrafikk ettersom kommunikasjonsarealene er lagt utenfor avdelingene.

Avdelingene deler stellerrom, og det er en dør som gir avdelingene direkte adgang til hverandre.

Hver avdeling har et fellesrom med eget kjøkken, to grupperom og lager.

I dette eksempelet er det kun avdelingens arealer (i rosa) som er inkludert i det godkjente leke- og oppholdsarealet.

6.6 Fellesareal

6.6.1 Allrom

Nye kommunale barnehager i Lillestrøm kommune med seks avdelinger eller større skal ha et allrom.

Allrommet dimensjoneres etter barnehagens størrelse. Dette skal være et tilleggsareal og ikke beregnes inn i barnehagens godkjente leke- og oppholdsareal. Større barnehager har et større behov for et stort rom til foreldremøter og mulighet til å samle hele eller store deler av barnehagen. Allrommet er også egnet til utleie etter barnehagens åpningstid, og til kurs, større møter eller lignende i barnehagens åpningstid for andre barnehager eller institusjoner.

Rommet skal utstyres med prosjektor eller skjerm, høyttaleranlegg med mikrofon og bord og stoler som kan stables og lett lagres bort. For å tilrettelegge for scenisk aktivitet bør allrommet kunne blendes. Allrommet skal også tilpasses aktiv lek som for eksempel liten klatrevegg, ribbevegg og madrasser.

Allrommet skal ha en sentral plassering i nær tilknytning til inngangsparti, storkjøkken og med tilgang til toaletter. Dette, sammen med et godt låssystem, tilrettelegger for utleie og bruk av disse arealene etter barnehagens åpningstid.

I tilknytning til allrommet skal det være lagerrom til sammenleggbare bord og stoler og annet utstyr.

6.6.2 Vannlekerom

Barn liker godt å leke med og undersøke vann, og et vannlekerom tilfører ekstra kvaliteter i arbeid med barn. I mindre grupper kan barn i barnehagen oppleve, sanse og utforske vann i skjermede og tilrettelagte omgivelser.

Vannlekerommet skal være minimum 18 m² med et lavt basseng, maks 40 cm dybde og maks 2x2 meter størrelse. Bassenget skal ha tømmemuligheter hvor en slipper å gå ut i bassenget for å tømme det. Det skal være fliser på gulv og i basseng, samt sluk i rommet. Det er viktig av sikkerhetsmessige hensyn at det ikke er skarpe kanter på fliser med mer. Rommet skal ha plass til avkledning, toalett og dusj, og oppvarmet gulv. Det skal også være plass til lek med vann utenfor bassenget. Rommet lokaliseres i nærhet til en av småbarnsavdelingene og /eller eventuell forsterket avdeling. Vannlekerommet skal kunne benyttes av alle avdelinger etter tur.

Det må være tilstrekkelig kapasitet på varmt tappevann til bassenget.

6.6.3 Språkrom

Språkrommet benyttes hovedsakelig til språkstimulering og arbeid med språk. Det kan være i mindre grupper eller med enkeltbarn.

Språkrommet skal være minimum 12 m² stort, og ha en sentral beliggenhet slik at det er tilgjengelig for alle avdelinger. Ved 12 avdelinger skal det være to språkrom, med samme hensyn til plassering. Ved to etasjer skal det være et språkrom i hver etasje.

Rommet skal inneholde hyller og skap med god lagringsplass til bøker, språkposer og -kofferter, ulike konkreter, spill og puslespill med mer. Det skal også være lagringsplass til materiell som kan tas i bruk til språkarbeid på avdelingene. I tillegg skal det være en vegghengt skjerm til digitalt arbeid, whiteboard-tavle, speil og bord med tilhørende stoler.

6.6.4 Inngangsareal

Barnehagen skal ha en synlig og tydelig markert hovedinngang, med atkomst til administrasjon, allrom og kjøkken. Innenfor hovedinngangen skal det være et hyggelig møtested, der besøkende blir ønsket velkommen. Skilting til barnehagens ulike arealer vil gjøre det lettere for besøkende å orientere seg i bygget. Området skal ha en

informasjonsskjerm og areal der barnas arbeid og pedagogisk virksomhet dokumenteres. Inngangspartiet dimensjoneres etter barnehagens størrelse og utforming.

Avhengig av barnehagens størrelse og utforming bør det ses på om varelevering og personalinngang kan legges utenom inngangsparti. Varelevering bør være i nærhet av storkjøkken.

Barn og foreldre skal ikke benytte hovedinngangen på daglig basis ettersom avdelingene har egne innganger.

6.7 Administrasjon og personal

Administrasjon og personalarealer skal samlokaliseres, og helst med en sentral lokalisering i bygget.

6.7.1 Kontorarbeidsplasser

Kontorer skal være lett tilgjengelige fra hovedatkomsten og godt synlig merket for de som kommer til barnehagen, særlig førstegangsbesøkende. Barnehagens styrer og assisterende styrer skal ha eget kontor med kontorarbeidsplass. I tillegg skal styrer ha et møtebord med tilhørende stoler til ca. 4-6 personer, og assisterende styrer skal ha et mindre møtebord med tilhørende stoler til ca. 2-3 personer. Begge kontorer skal ha oppbevaringsmøbler som er låsbare, og en vegghengt skjerm til digitalt arbeid.

Pedagogiske ledere og eventuelt annet fagpersonell skal ha fleksible arbeidsplasser på felles arbeidsrom. Ved fleksible arbeidsplasser, det vil si færre antall arbeidsplasser enn pedagoger, frigjøres det areal som benyttes til flere mindre møterom. Alle pedagoger skal ha en lett tilgjengelig og fast oppbevaringsplass som er låsbar. Arbeidsplassene har behov for skjerming seg imellom. Minimumskrav på 6 m² per arbeidsplass skal overholdes.

6.7.2 Møterom

Samarbeid er basis i et godt arbeidsmiljø. Det må være gode muligheter for både internt og eksternt samarbeid med parter som ikke har sitt daglige virke ved barnehagen. Barnehager skal dermed ha flere møterom for samarbeid og samtaler. Et stort møterom mellom 20 – 30 m², og flere mindre møterom på minimum 10 m². Arealet på det store møterommet og antall mindre møterom avhenger av barnehagens størrelse.

Det store møterommet skal ligge i tilknytning til personalrommet, med mulighet for å åpne opp og benytte disse to rommene samtidig ved behov.

De mindre møterommene kan fordeles i bygget. Noen skal ligge til administrasjonsdelen, andre kan ha en nærmere tilknytning til avdelingene.

Alle møterom skal ha en vegghengt skjerm for digitalt arbeid, og denne skal tilpasses størrelsen på rommet.

De mindre møterommene er fleksible ved at de i tillegg til møter og samtaler med foreldre og andre instanser, kan benyttes som arbeidsrom for en eller flere og til digitale møter og samtaler.

6.7.3 Personalrom

Personalrommet skal ligge i administrasjonsdelen, og dimensjoneres for litt mer enn halvparten av barnehagens ansatte. Personalrommet skal innredes med kjøkken, spise-/møtebord, gode stoler og vegghengt skjerm som bidrar til fleksibel bruk av rommet.

Personalrommet skal ligge i tilknytning til det store møterommet, med mulighet for å åpne opp og benytte disse to rommene samtidig ved behov.

6.7.4 Personalgarderobes og personaltoalett

Barnehager skal ha atskilte garderobes med dusj og toalett for kvinner og menn. Garderobes må også være tilrettelagt for arbeidstakere med nedsatt funksjonsevne. Vanlig utstyr i

personalgarderober er låsbare garderobeskap, med to skap i høyden. Annet inventar kan være sittebenk, speil og knagger. Garderobene dimensjoneres etter antall ansatte.

Arbeidsplassforskriften § 3-7 tilsier at det bør være minst ett toalett per 15 kvinner og minst ett toalett per 20 menn når det finnes tilstrekkelig med urinaler. Toaletter bør ikke ha direkte forbindelse med arbeidsrom eller med spiserom. Både avstander og mulighet til å forlate arbeidet uten vesentlig hinder må legges til grunn ved plassering av toaletter. Dermed vil barnehagens størrelse og utforming være avgjørende for antall toaletter og plassering.

6.7.5 Hvilerom

Arbeidsplassforskriften § 3-3 tilsier at det i barnehagen skal avsettes areal til et hvilerom for ansatte som trenger det. Gravide, ammende og andre skal ha mulighet for å legge seg ned og hvile under egnede forhold.

Hvilerommet skal ligge i nærheten av personalrom og arbeidsrom for pedagoger, det skal være minimum 8 m², og skal ha en sofa og en god stol, samt et lite møtebord.

Utover behov for hvile kan dette rommet benyttes av personalet til bønn, korte fortrolige samtaler/møter eller private telefonsamtaler.

6.8 Storkjøkken

Barnehagene skal ha et sentralt lokalisert storkjøkken som både er et «produksjonskjøkken» der maten lages og et pedagogisk kjøkken. På kjøkkenet skal det være mulig å tilberede varm og kald mat til alle i barnehagen. Kjøkkenaktiviteter kan være en del av den pedagogiske virksomheten. Storkjøkkenet skal tilfredsstillende krav fra både Mattilsynet og Arbeidsmiljøloven.

Areal satt av for storkjøkken skal inneholde soner som kjøkken med nødvendig utstyr i henhold til produksjon av ulike typer mat og tilberedning, garderobe med toalett til storkjøkkenpersonalet, vindfang, lager samt kjølerom som er felles for hele barnehagen. Kjøkkenet skal bestå av soner for produksjon, oppvask, anretning og utstyrsstasjon.

Kjøkkenet skal deles i en sone for tilberedning av kald mat og en sone for oppvarming/produksjon av enkle varmretter. Sonene må plasseres hensiktsmessig i forhold til øvrig nødvendige arealer for storkjøkken og dører ut til barnehagens arealer. Kjøkkenet må ha oversiktlige, åpne løsninger og logisk organisering av produksjonslinjer og plassering av lager. Kjøkkenet skal ha tilstrekkelig tilgang til strøm, varmt og kaldt vann og forskriftsmessig ventilasjon.

Trillebord til frakting av mat og dekketøy må ha faste parkeringsplasser.

6.9 Interne forbindelser/kommunikasjonsarealer

Alle avdelinger skal skjermes for gjennomgangstrafikk, og kommunikasjonsarealer skal legges utenfor avdelingene.

Det kan virke inspirerende å se andre mennesker i aktivitet. Det er derfor en fordel dersom det fra kommunikasjonsarealet og andre åpne fellesarealer er mulig å se og oppleve noe av det som foregår i bygget.

Aktiviteter som ikke forstyrres av innsyn, kan ha glassflater eller vinduer i dør/vegg mot kommunikasjonsarealet. Bruk av glass i dører og innvendige vegger bidrar også til at barn og personalet får et overblikk som letter orienteringen.

I planleggingen er det viktig å ta hensyn til at arealene i barnehagen skal ha ulik grad av skjerming, og man kan tenke seg ulike funksjoner og aktiviteter i barnehagen som trenger ro, blir skjermet fra aktiviteter i andre rom og kommunikasjonsarealer. Av hensyn til sikkerhet bør det imidlertid være et glassfelt i voksehøyde for innsyn. For eksempel skal avdelingene ha glassfelt for innsyn i voksehøyde fra kommunikasjonsarealer, men glassfelt i barnehøyde i dør til garderobe for å unngå uhell.

6.10 Støy og støyskjerming

Det må tas hensyn til lydgjennomgang når et bygg planlegges, bl.a. ved innbyrdes plassering av rom med støyende aktiviteter i forhold til rom som krever et lavt lydnivå. Rolig lek, søvn og hvile må skjermes fra støyende aktiviteter. utfordringer knyttet til støy må tas hensyn til i planlegging og prosjektering av barnehager. Støyskjerming, akustikk, romutforming og materialbruk og akustikk skal redusere belastningen både på barn og voksne.

6.11 Presentasjon av arbeidet i barnehagen

Bygget skal ta hensyn til og tilrettelegge for dokumentasjon av det pedagogiske arbeidet. Det bør tenkes på strategiske plasseringer av utstillinger, reservering av plass i rom og på veggflater, eventuelt med tilhørende belysning.

Rammeplanen vektlegger dokumentasjon som grunnlag for refleksjon og læring. Ved å vise frem barnas arbeid viser barnehagen at deres arbeid og uttrykk blir tillagt betydning, samtidig som foreldre og andre i nærmiljøet får innblikk i noe av det barna opplever, lærer og gjør i barnehagen. Pedagogisk dokumentasjon vil kunne være et middel for å åpne opp for en kritisk og reflekterende praksis, som igjen kan bidra til personalets egen bevisstgjøring og utvikling.

6.12 Renhold, renholdsentral og tekniske rom

Dimensjonering av areal til tekniske rom, skal følge det til enhver tids gjeldende regelverk, og er ikke tatt med i pkt. 6.4 – Dimensjonerende arealkrav for barnehageanlegg i Lillestrøm kommune.

6.12.1 Renhold

Ved planløsning av barnehagen skal det tas hensyn til at innvendige leke- og oppholdsarealer samt kommunikasjonsarealer skal være rene, dvs. at barna, personalet og besøkende skal bevege seg innendørs uten utendørs fottøy. Støv og skitt utenfra skal "legges igjen" i inngangspartiene. Det skal legges til rette for et renhold som bidrar til helsefremmende og allergiforebyggende innemiljø.

6.12.2 Renholdsentral/vaskerom

Barnehagene skal ha en renholdsentral, og ved flere etasjer, bør denne ligge i nærhet av heis. Ved flere etasjer, og forutsatt heis og en funksjonell renholdsentral, er det kun behov for renholdsrom med plass til utslagsvask i andre etasjer. Antall renholdsentraler og plassering av disse, samt behov for et eller flere bøttekott, må vurderes i hvert prosjekt, avhengig av barnehagens størrelse og utforming. Ovennevnte arealer skal til enhver tid være låst, barn skal ikke ha adgang til disse rommene av sikkerhetshensyn.

Renholdsentralen skal utstyres med opphengstativ for skaft/naler, rist med sluk for tømning og rengjøring av gulvaskemaskin, lav utslagsvask med rist og oppheng for slange til spyling. Videre må renholdsentralen utstyres med moppevaskemaskin (størrelse avhengig av antall avdelinger), kjøleskap til mopper, plass til rengjøringstraller, highspeedmaskin, støvsuger og ladeplass til gulvaskemaskin ved rist for tømning. I tillegg må det være hyller på vegg (vasketralle, støvsuger og highspeedmaskin kan plasseres under vegghyller).

6.12.3 Tekniske rom

Tekniske rom skal plasseres slik at driftspersonalet får hensiktsmessig atkomst, gjerne atkomst direkte utenfra. Tekniske rom skal ikke brukes til lager. Tekniske rom skal ikke legges beslag på fine arealer som er viktige for andre av barnehagens rom med hensyn til lys, oversikt og utsikt.

6.12.4 Vaktmester

Det skal i det enkelte prosjekt avklares behovet for arealer til vaktmester. Dette avhenger av barnehagens størrelse og beliggenhet til andre barnehager som har eller ikke har arealer for vaktmester.

6.12.5 Lager

Hver avdeling skal ha et eget lager til lagring av leker, materialer og annet utstyr. Lageret skal ha nær tilknytning til avdelingens fellesrom.

I tillegg til lager i tilknytning til storkjøkken skal det være egnede lagerrom med tilstrekkelig lagring som ivaretar barnehagens store innkjøp av mat, frukt og grønt, papir, leker og forbruksmateriell. Noen lager eller lagerskap må være låsbare.

6.12.6 Varemottak

Varemottak skal lokaliseres slik at biltrafikk ikke kommer i konflikt med barnas uteareal og inngangspartier, og minst mulig konflikt med parkeringsplass og atkomstarealer. Det skal være tilstrekkelig midlertidig lagerplass for varemottak av papir, hygieneprodukter, mat og lignende. Varemottak bør være i nærhet av kjølerom og lager.

6.13 En barnehage for alle

Det er lovpålagt at alle barnehager som bygges eller der ombyggingen kommer inn under krav om hovedombygging, skal ha universell utforming. Universell utforming er et generelt krav om at alle arealer skal tilrettelegges slik at ingen skal føle seg diskriminert på grunn av sine funksjonshemminger. Utformingen skal ta hensyn til at mennesker har ulike behov, og at alle skal få utføre aktiviteter på sitt nivå.

Barnehagebygg har ofte flere etasjer, og tilgjengelighet og plassering av heiser i barnehageanlegget er vesentlig for bevegelseshemmede. Utendørs er det viktig at terrenget ikke er for bratt for fremkommelighet for rullestol. Ledelinjer og markering av trapper og utspring, fargebruk og lyssetting er vesentlig for svaksynte. Lydforhold og akustikk er vesentlig for hørselshemmede.

7 Utforming av areal på forsterket avdeling

Enkelte barn har større behov for hjelp og tilpasning enn det som er mulig innenfor barnehagens ordinære tilbud. Nye barnehager skal planlegges og tilrettelegges for å møte behovet for antall barnehageplasser for barn med særskilte behov.

Lillestrøm kommune vil ved hvert nye barnehageprosjekt vurdere behovet for forsterket avdeling og/eller multiavdeling.

Multiavdeling er en avdeling for barn med sterke og ofte sammensatte funksjonsnedsettelse. Dette er barn med store omsorgsbehov i løpet av barnehagedagen, og det krever store tilpasninger på avdeling, som for eksempel takheis. Det vil være behovet og behovsdekningen som avgjør om det skal etableres en slik avdeling. Etablering av multiavdeling vil kreve en egen planleggingsprosess i det aktuelle prosjekt.

Forsterket avdeling er en avdeling for barn med særskilte behov, og det er nødvendig med mindre tilpasninger på avdeling for denne barnegruppen.

En forsterket avdeling skal ligge på bakkeplan, og den bør skjermes fra andre avdelinger. I tillegg bør avdelingen plasseres hensiktsmessig med tanke på kort avstand til rømningsveier, parkeringsplass og til vannlekerom og språkrom.

Barn på denne avdelingen vil ofte benytte rullestol, ståbrett, gåstoler og lignende som kan være plasskrevende, noe som medfører behov for mer areal på avdeling. Forsterket avdeling skal ha ca. 10 m² større leke- og oppholdsareal enn en ordinær avdeling. I tillegg skal denne avdelingen ha to lagerrom med noe mer areal, det vil si to lagerrom på 10 m².

Både avdelingsrom og lagre må utstyres med flere strømstikk til lading av rullestoler og annet utstyr.

På denne avdelingen skal det være tre grupperom, og det særdeles viktig at grupperom ligger i direkte tilknytning til avdelingsrommet. Forsterket avdeling skal ikke dele stellerom med en annen avdeling, og det skal være HCWC på stellerommet i tillegg til HCWC i garderoben.

Mellom avdelingsrom, grupperom og garderobe bør det stilles enda strengere krav til lyddemping og støyskjerming enn på en ordinær avdeling. Lyset på avdelingen skal kunne dimmes, slik at det legges til rette for både sterkt og svakt lys.

Fargevalg på avdeling er vesentlig for svaksynte barn, og universell utforming skal forsterkes taktilt.

Ved møblering av denne avdelingen er det viktig med hev/senk-bord til barna, slik at disse kan tilpasses rullestol og ståbrett. Det skal også planlegges og tilrettelegges for areal der barn kan ligge og strekke på kroppen.

8 Utearealer

[Miljø og helse i barnehagen - Veileder til forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler](#) sier følgende om barnehagens uteareal:

Uteareal

Utemiljøet utformes slik at alle barn får gode muligheter til å delta aktivt i lek og andre aktiviteter. I tilretteleggingen av det fysiske miljøet må det tas hensyn til at barn i ulike aldre og med ulikt ferdighetsnivå skal bruke de samme arealene (jf. Rammeplan for barnehagen). Utearealet bør som minstemål være seks ganger så stort som innearealene (det vil si ca. 24 m² for barn over 3 år og 33 m² under 3 år). Dersom disse kravene er vanskelige å oppfylle for eksempel i bystrøk, må det tas en helhetsvurdering i hvert enkelt tilfelle når det gjelder hvilke parker og friområder som finnes i nærmiljøet, og hvordan barnehagen har tenkt å benytte disse. Barnas sikkerhet må i så fall vies spesiell oppmerksomhet.

8.1 Arealkrav til uteområdet

Lillestrøm kommune skal oppfylle normkravet om at utearealet skal være seks ganger så stort som det godkjente leke- og oppholdsarealet innendørs.

Uteområdet defineres som bruttoarealet, det vil si tomta med fratrukk av bygninger, sykkel- og parkeringsplasser og lignende.

Uteområdet skal dimensjoneres ut ifra det godkjente leke- og oppholdsarealet innendørs.

Arealnormen i den statlige veilederen tilsier at det er seks ganger det godkjente leke- og oppholdsarealet som bør være minstemålet til barnehagens uteareal. Det åpnes i den statlige veilederen opp for at dette kravet kan vurderes i det enkelte barnehageprosjekt, og særlig i prosjekter i bystrøk og/eller tettbygde strøk hvor det kan være vanskelig å oppfylle kravet.

Lillestrøm kommune skal oppfylle normkravet om at utearealet skal være seks ganger så stort som det godkjente leke- og oppholdsarealet innendørs. Det er kun i særskilte tilfeller dette kan tas opp til vurdering. Det vil være av stor betydning for alle barn med barnehageplass i Lillestrøm kommune at barnehagen har gode utearealer med gode naturkvaliteter.

Bilde 3: Uteområde nye Sagelva barnehage

Dersom det på grunn av manglende tomtetilgjengelighet for barnehager i etablerte bystrøk og /eller tettbygde strøk, blir vanskelig å få til tilstrekkelig størrelse på utearealet, skal kvaliteten på utearealet forbedres, slik at det tilrettelegges for større aktivitet på mindre areal. Bruk av tilleggsarealer, som for eksempel parker og friområder i nærmiljøet, bør som hovedregel unngås, og er en nødløsning når uteområdet er for lite. Tilleggsarealer bør ligge i direkte tilknytning til barnehagens uteområde slik at det kan oppleves som en forlengelse av barnehagens eget uteområde.

Det er viktig å understreke at gode uteområder ikke kun er avhengig av områdenes størrelse. Gjennomtenkt utforming og gode planprosesser er helt nødvendige for å oppnå god kvalitet på uteområdene.

8.2 Barnehagens uteområde

Utearealene skal inspirere til lek, pirre nysgjerrigheten, gi motoriske utfordringer og muligheter for læring av egne erfaringer.

Det bør i likhet med møbler og inventar, jf. pkt. 5.2, også her nedsettes en gruppe i en tidlig fase av prosjektet som planlegger for en god og helhetlig løsning for utearealene. Denne gruppen bør bestå av prosjektleder, landskapsarkitekt, representant fra tjenesteområde Oppvekst, styrer og eventuelt andre.

Avdelingene skal ha umiddelbar tilgang til utearealene fra sine innganger. Inngang til uteområdet og port må plasseres slik at den er oversiktlig for både barn og voksne. Utearealer skal være på bakkeplan, uteområde på tak bør unngås, ettersom de ikke er en fullgod erstatning på uteområder på bakken. Kun i tilfeller der tomten har arealbegrensninger kan det vurderes om noe av utearealet være på tak.

Benyttelse av takarealer krever ekstra sikkerhetstiltak, og det må ta hensyn til driftsmessig vedlikehold. Eventuelle arealer på tak skal være lett tilgjengelige fra det øvrige uteområdet

på bakkeplan for barn i alle aldre. Det er særdeles viktig med oversiktlige og sammenhengende utearealer.

Utearealet bør ikke bestå av flere separate uteområder, for eksempel på ulike sider av bygget, eller takarealer som ikke er i tilknytning til det øvrige uteområdet.

Utearealene kan gi et tilskudd til innendørs funksjoner. For eksempel kan en åpen dør fra en avdeling ut til et overbygd areal oppleves som attraktivt.

I mange barnehager er det et uttrykt ønske om å være mye ute. Godt utsyn og god visuell kontakt med uteområdet fra leke- og oppholdsarealene innendørs kan bidra til at barn ønsker å gå ut å leke.

Lek og motorisk utvikling krever variasjon i terreng. Naturmark med ulendt terreng fremmer utviklingen av barns fysiske ferdigheter og bidrar til utfoldelse og kreativ lek. Tomten bør også ha flere flate partier. Natur gir barn de beste lekemuligheter, og naturlig vegetasjon bør i størst mulig grad bevares og/eller etableres på tomten.

Det bør være muligheter for fysisk lek for en større gruppe som krever plass, men også for rolig og konsentrert lek og uforstyrret hvile. Nær bygningen er det behov for flate partier med tanke på å tilrettelegge for gode atkomstforhold. Muligheter for sykling, ballspill, paradishopping med mer kan gjerne legges til disse arealene.

Ved utforming av uteområdet må det tas hensyn til både behovet for oversikt og behovet for konsentrert lek på avgrensede områder. Store flater kan deles opp for å gi en barnevennlig dimensjon og et spennende og variert utemiljø. Bygninger, beplantning, kunstige platåer, leegger og overbygg kan benyttes til å avgrense områder. Det er imidlertid veldig viktig å unngå blindsoner, og ivareta behovet for et oversiktlig uteområde på best mulig måte. Deler av uteområdet skal avgrenses til de minste barna og til forsterket avdeling.

Det skal også planlegges for en mindre kjøkkenhage og diverse frukttrær og bærbusker. Grønn beplantning på uteområdet skal være allergivennlig, og den skal ikke utgjøre en helsefare eller medføre helseplager.

Utover dette skal det etableres flere strømuttak som kan benyttes på uteområdet, og en juletrefot med strømuttak.

8.3 Toalett med direkte tilgang fra uteområdet

Nye barnehager skal ha ett eller flere toaletter med direkte tilgang fra uteområdet, avhengig av størrelsen på barnehagen.

I tillegg til at dette gir barna lettere tilgang til toaletter ved lek ute, vil disse toalettene bidra til mindre toalettbesøk innendørs, og ha en positiv effekt på innklimaet.

Disse toalettene vil ha tykke ytterdører, dermed er det viktig at det monteres en ringeklokke som barna kan benytte for å signalisere ønske om bistand til de voksne ute.

8.4 Lekeapparater

Lekeapparater fremmer fysiske ferdigheter hos barn, og de fanger stor interesse mens de lærer seg å beherske dem. Felles for mange apparater er at de har begrenset kapasitet og bare noen få barn kan bruke apparatene av gangen. Apparatene må plasseres slik at annen lek i minst mulig grad vil foregå i sikkerhetssonene rundt apparatene, og at konflikter i bruken unngås. Utfordringen ligger i å finne løsninger der terreng og lekeapparater sammen gir et godt lekemiljø. De viktigste lekeapparater i en barnehage er huske, sklie/rutsjebane, klatre-, krabbe-, åle-, balanse-, vippe-, hoppe- og snurreapparater. Sandkasser skal ikke plasseres ved gummidekke og på god avstand fra inngangspartier.

En liten ballbinge bør vurderes i hvert enkelt prosjekt. Dette bidrar til et godt og variert tilbud til barn både i og utenfor barnehagens åpningstid.

I tillegg skal det vurderes om tomten er egnet for en sykkelløype på uteområdet, og det skal etableres forskjellige geometriske former i ulike farger på asfalt.

Fallunderlag ved lekeapparater skal følge det til enhver tids gjeldende regelverk og lokale føringer. Erfaringsmessig er sand og bark lite egnet til fallunderlag. Sand vil påvirke inn klimaet, og bark krever kontinuerlig vedlikehold for at krav til sikkerhet skal ivaretas.

Snøbrøyting og snødeponier må planlegges med tanke på plassering av gjerde, lekeplassutstyr, vognskur med mer.

8.5 Utebod – kaldt lager

Det må være en eller to boder for uteleker og redskaper. Boder kan med fordel være delt i to rom slik at man kan skille mellom forskjellige leker og utstyr. Bodene bør være terskelfrie og utformet med tanke på at barna selv skal kunne hente ut for eksempel trehjuls sykler. Boder kan integreres i bygget, legges inntil et gjerde eller være en frittstående romdel og fungere som levegg eller ballvegg.

8.6 Vognbod/sovebod

Små barn sover i løpet av barnehagedagen, og det skal være et tilbud om å sove ute i vogn. Det skal avsettes tilstrekkelig areal for å sove ute i vognbod/sovebod, og disse kan med fordel plasseres i sammenheng med selve bygget. Boden skal ikke ligge i solsiden/solsteken eller nær de mest støyutsatte områdene, og den må dimensjoneres etter antall barn under tre år. Størrelsen skal dimensjoneres etter antall barn under tre år, og porter/dører må være brede nok til store vogner slik at det tilrettelegges for rask evakuering. Boden skal ha uisolerte og utette vegger med tilførsel av frisk luft, men skjermes mot regn og vind, katter og småkryp. Vognbod/sovebod benyttes som vognparkering, og skal kunne tas i bruk av barnehagen for soving ute dersom barnehagen ønsker det. Barnehagene er pålagt å ha en ansatt til stede til enhver tid ved soving ute, og det skal etableres en benk/sitteplass for personalet.

8.7 Port og gjerde

Både inngangsport og gjerde må utformes slik at barn og foreldre ønskes velkommen inn. Kjøreport og gangport bør helst være atskilt. Portene må ha barnesikring og gjerne flere låser, men må være lett tilgjengelige for voksne. Port og gjerde bør ikke innby til klatring og balansering, og de bør ha høyder som er sikre i forhold til farerisiko på utsiden av gjerdet. Høyde på port og gjerde skal være minimum 120 cm. Det er viktig å ta hensyn til lagring av snø, slik at gjerde og port har samme effektive høyde vinterstid. Breddene på portene må tilfredsstillende dimensjoneringsgrunnlagene for kjøretøy og fotgjengere.

Avfallscontainere skal ikke etableres i nær tilknytning til inngangsport, og sandkasser skal ikke plasseres nært opp mot inngangsport eller eventuelle luftinntak.

8.8 Utearealer tilpasset forsterket avdeling

Utover universell utforming er det avgjørende for barn i rullestol eller med nedsatte funksjonsmuligheter at det er godt tilrettelagte kommunikasjonsarealer ute, og god tilgjengelighet til lekeapparater. En del av uteområdet bør skjermes til benyttelse for forsterket avdeling. Andre tilpasninger ute kan være en hevet sandkasse som gir barn i rullestol muligheten til sandkasselek, og en fugleredehuske som gir alle barn mulighet til å huske.

9 Oppsummering

Lillestrøm kommune vil i framtiden i hovedsak etablere kommunale barnehager med 6, 8 eller 12 avdelinger. Barnehagene skal organiseres som avdelingsbarnehager hvor

hovedvekten av det godkjente leke- og oppholdsarealet legges til avdelingenes arealer. Avdelingene organiseres som vennskapsavdelinger som er skjermet for gjennomgangstrafikk, og hver avdeling skal ha egen inngang, grov- og fingarderobe.

Administrasjon og personalarealer skal samlokaliseres, og helst ha en sentral plassering i bygget.

I tillegg til ovennevnte arealer skal kommunale barnehager ha storkjøkken, vannlekerom, språkrom, og barnehager med seks avdelinger eller større skal ha et allrom.

En sentral plassering av storkjøkken og eventuelt allrom, i nær tilknytning til inngangsparti og tilgang til toaletter tilrettelegger for utleie og bruk av disse arealene etter barnehagens åpningstid.

Nye barnehageanlegg skal etableres etter det til enhver tids gjeldende lover og regelverk.

Rom-, areal- og funksjonsprogram for kommunale barnehager er en lokalt fastsatt, bindende norm ved planlegging og etablering av nye kommunale barnehager. I rehabiliterings- og ombyggingsprosjekter er programmet retningsgivende.

10 Litteraturliste

Lovdata: *Lov om barnehager (barnehageloven)*

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64>

Utdanningsdirektoratet (2017): *Rammeplan for barnehagen*

<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/rammeplan-for-barnehagen/>

Lovdata: *Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v.*

<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/1995-12-01-928>

Helsedirektoratet: *Veiledere til forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler m.v.*

<https://www.helsedirektoratet.no/tema/miljo-og-helse>

St. Meld. Nr. 41 (2008-2009): *Kvalitet i barnehagen*

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-41-2008-2009/id563868/>

St. Meld. Nr. 24 (2012–2013): *Framtidens barnehage*

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-24-20122013/id720200/>

Kunnskapsdepartementet: *Veileder for utforming av barnehagens utearealer*

<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/vedlegg/barnehager/veileder/f-4225.pdf>

Trondheim kommune 2014: *Funksjons- og arealprogram for kommunale barnehageanlegg i Trondheim*

<https://www.trondheim.kommune.no/globalassets/10-bilder-og-filer/10-byutvikling/trondheim-eiendom/funksjons-og-arealprogram-for-kommunale-barnehageanlegg-web.pdf>

International Research Institute of Stavanger (2011): *Barnehagenes organisering og strukturelle faktorerets betydning for kvalitet (Rapport IRIS -2011/029)*

https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/vedlegg/rapporter/iris_rapport.pdf

FAFO (2015): *Har barn det bra i store barnehager?*

<https://www.fafo.no/zoo-publikasjoner/fafo-rapporter/item/har-barn-det-bra-i-store-barnehager-3>

T. A. Brendeland (2018): *Lekelyst – med rom for innelek*

ReggioChildren/Giulio Ceppi/Michele Zini (1998): *Children Spaces Relations – metaproject for an environment for young children*

